

Publikacja Grzegorza Wnętrza jest przeznaczona głównie dla historyków zajmujących się Śląskiem Cieszyńskim i Małopolską i można mieć nadzieję na to, że znajdzie nowych czytelników.

Ks. Henryk Olszar

Katalog druków cyrylicznych XVI–XVIII wieków w zbiorach biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie, opracował Roman Lepak OSBM, Wydawnictwo Bazyliada 2013, Bazylikańskie Studia Historyczne, t. 3.

Współczesna bibliologia, posiadająca dostęp do najnowocześniejszych technologii badawczych, zmaga się wciąż z podstawowym problemem, jakim jest lokalizacja źródeł do badań. Liczne starodruki znajdują się w kolekcjach prywatnych, bibliotekach i archiwach kościelnych i muzealnych. Nie postulując konieczności zmiany tego stanu rzeczy, pragnę zauważyć, że należy dążyć do poprawy informacji na temat stanu tych kolekcji. O ile trudno ze względów obiektywnych (m.in. strach przed ewentualnymi kradzieżami) spodziewać się spisu zabytków pozostających w prywatnych rękach, to zdecydowanie warto namawiać do opisywania, inwentaryzowania i katalogowania zbiorów instytucje świeckie i kościelne. Ogromne bogactwo dzieł naukowych, literackich, tekstów o tematyce religijnej, druków urzędowych kościelnych i świeckich znajduje się w archiwach i bibliotekach kościelnych, w tym zwłaszcza zakonnych. Ośrodki te już od czasów średniowiecza były ważnymi centrami intelektualnymi i skupiały najlepiej wykształcony kler. Zakonnicy kształceni w uczelniach miejscowych i zagranicznych zwozili oraz zamawiali na potrzeby własne i innych zakonników książki, które z czasem wchodziły w skład bibliotek klasztornych. Są to często najwybitniejsze dzieła danego okresu. Druki te znajdują się w bibliotekach zakonnych do dziś, jednak instytucje te często nie katalogują bądź nie udostępniają informacji na temat swoich zbiorów. Istniejące rejestry, robione często na potrzeby realizacji konkret-

nych tematów badawczych, ukazują stan niepełny, do tego rozproszony w różnych czasopismach i monografiach.

W tym kontekście godną najwyższej pochwały jest podjęta przez o. Romana Lepaka praca nad uporządkowaniem zbiorów biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie, która trwała niemal trzydzieści lat. W latach 90. XX wieku przeprowadził on szczegółową inwentaryzację kolekcji starodruków biblioteki wydrukowanych cyrylicą, liczącej ówczesnie 138 tytułów. Zostały one opisane pod kątem podstawowych informacji bibliologicznych, nadano im sygnatury. Wydrukowane cyrylicą zbiory biblioteki oo. Bazylianów pochodzą nie tylko z drukarni bazyliańskich w Wilnie, Supraślu, Uniowie i Poczajowie, ale również innych typografii. Inwentaryzacja pozwoliła ustalić, jak cennymi zbiorami dysponuje biblioteka oo. Bazylianów „na Miodowej”. W jej kolekcji znajdują się m.in. wenecjański *Trebnik* (wyd. w latach 1538–1540), *Pisma ascetyczne* św. Bazylego (Ostróg 1594), *Trebnik* (1646) i *Służechnik* (1629) przygotowane przez Piotra Mohyłę. Wszystkie te dzieła zostały ujęte w recenzowanym katalogu. Dzięki tej pracy bibliolodzy, historycy, badacze literatury i inni – otrzymali cenną informację na temat potencjalnych źródeł do swojej pracy.

Katalog składa się z kilku części: wstępu Redakcji, rozdziału dotyczącego historii druków cyrylicznych w zbiorach biblioteki Bazylianów w Warszawie na przestrzeni XVI–XVIII wieków i najobszerniejszej części zawierającej katalog właściwy. Zawiera on opis 146 tytułów (ogółem 211 egzemplarzy) uporządkowanych według roku wydania. Wskazano wszelkie niezbędne dane bibliograficzne (tytuł użytkowy, miejsce i rok wydania, liczbę kart/stron, objętość, format, liczbę wierszy na stronie, wysokość wierszy itd.). Teksty mają odnośniki do innych bibliografii naukowych, opisano ewentualne defekty wydań, wskazano proveniencje. Określono również sygnaturę w bibliotece bazyliańskiej. Bardzo ważnym elementem jest wskazanie bibliografii związanej z poszczególnymi drukami, dzięki czemu – w razie potrzeby – można łatwo odnaleźć dodatkowe informacje na temat wybranych tekstów.

Dzięki przeprowadzonej przez o. Romana Lepaka analizie proveniencji ksiąg i danych z archiwum biblioteki można obecnie poznać historię samej biblioteki oo. Bazylianów oraz wskazać główne ośrodki, których

zbiory zasiły kolekcję. Pierwotna biblioteka bazylianów została, na skutek sytuacji politycznej i historycznej, w dużej mierze rozproszona, jeśli nie utracona. Obecnie podstawą zbiorów są druki z dawnych bibliotek klasztorów w Krystynopolu i Buczaczu, a także klasztorów w Łucku, Dobromilu, Lublinie, Lwowie, Zamościu i innych, które do Warszawy trafiły już po II wojnie światowej, przywiezione przez poszczególnych bazylianów, ale również jako zakupy lub podarunki od osób prywatnych (m.in. prof. J. Riegera).

Co więcej, prace nad katalogiem pozwoliły ojcu Romanowi dokonać odkryć naukowych, polegających na korekcie dat wydań poszczególnych tekstów. Tak na przykład w druku *Kanonu pokutnego* Andrzeja z Krety, którego datę wydania określano na 1784 rok, odkrył on notatkę, iż książka została zakupiona do Krystynopola ponad 10 lat wcześniej – w 1773 roku. Kanon pokutny musiał być zatem wydany przynajmniej 11 lat przed domniemaną dotychczas datą.

Z drobnych potknięć, które można wskazać w tej wartościowej pracy, to myląca nieco informacja ze wstępu do książki na temat jego zawartości – wbrew informacji nie zawiera on wyliczenia druków jedynie w języku cerkiewnosłowiańskim. Są wśród nich – zgodnie z zapowiedzią w tytule wydania – również teksty w języku „ruskim”, stanowiącym, w największym uproszczeniu XVIII-wieczny wariant współczesnych języków białoruskiego i ukraińskiego. Katalog zawiera więc teksty tłoczone czcionką cyrylicą w językach cerkiewnosłowiańskim i miejscowych językach mówionych wydawców.

Tego typu drobne potknięcie, istotne bardziej z punktu widzenia filologa, badacza języka, nie zaś bibliologa czy historyka, wynika właśnie zapewne z celu podjęcia pracy, którym było przede wszystkim uporządkowanie i udostępnienie informacji na temat kolekcji biblioteki oo. Bazylianów w Warszawie. W tym kontekście koniecznie trzeba podkreślić, że zalety wydania zdecydowanie przewyższają drobne potknięcia, których trudno było uniknąć.

W efekcie wartość pracy o. Romana Lepaka trudno przecenić. Warto zwrócić przy tym uwagę na fakt, że dzieła opisane w *Katalogu druków cyrylicznych XVI–XVIII wieków w zbiorach biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie* przechowywane i naprawiane są w znacznej mierze

„domowymi” sposobami zakonników. W efekcie może okazać się, że praca o. Romana za jakiś czas będzie stanowić dokumentację nieistniejącej już kolekcji.

Może zatem warto zastanowić się nad stworzeniem jakiegoś programu ochrony tego unikatowego dziedzictwa kulturowego i religijnego?

Joanna Getka